

STORTINGET

Innst. 122 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:14 S (2022–2023)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kathy Lie og Marian Hussein om bedre oppfølging av unge innsatte i fengsel

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at fengsling i ungdomsenhetene bare skjer i ekstraordinære tilfeller og som en siste utvei.
2. Stortinget ber regjeringen utrede etablering av egne overgangsinstitusjoner eller -avdelinger mellom ungdomsenheter og voksenfengsler for unge innsatte mellom 18 og 24 år, som sikrer et mer helhetlig og tverrfaglig oppfølgings- og behandlingsspor.
3. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å imøtekomme anbefalingen fra FNs barnekomité om å slutte med forvaring av barn.
4. Stortinget ber regjeringen utrede hele straffereaksjonstigen for mindreårige og unge innsatte opptil 24 år, der særlig barn og unges egne erfaringer med de ulike reaksjonene inngår.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Odd Harald Hovland og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til Dokument 8:14 S (2022–2023) om bedre oppfølging av unge innsatte i fengsel. Komiteen viser også til svarbrev fra justis- og beredskapsministeren av 19. oktober 2022 som er vedlagt innstillingen.

Komiteen viser videre til at forslagsstillerne henviser til VG og en rekke artikler om den såkalte Jonatan-saken i bakgrunnen for sitt forslag, og hvordan de mener denne har belyst hvordan barn og unge innsatte kan oppleve det å sone i fengsel.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne understreker at FNs barnekonvensjon sier at fengsling av barn bare skal benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, og at det er fare for store skadevirkninger når det gjelder isolasjon av barn.

Komiteen viser til at forslagsstillerne peker på at det foreligger forskningsbaserte funn knyttet til konsekvensene av at unge har opphold i store langtidsinstitusjoner, og at disse både er mange og negative. Videre trekker forslagsstillerne frem kriminalomsorgens fagstrategi for unge domfelte og innsatte.

Komiteen merker seg at forslagsstillerne i den forbindelse mener at man i lys av dagens kunnskap om de kognitive og utviklingsmessige forutsetningene som

gjelder unge i alderen 18–24 år, kan konkludere med at unge voksne som gjennomfører straff, har behov for en forsterket oppfølging.

Komiteen ser at forslagsstillerne mener at kriminalomsorgen må sikres bedre verktøy for å sikre en bedre og mer gradvis tilbakeføring til samfunnet for unge domfelte, og at det i dag ikke finnes et sømløst system som sikrer overgangen mellom ungdomsenheter og voksenfengsel. Det pekes videre på at blant annet ulike aldersgrenser knyttet til oppfølging og rettigheter, er en del av problemet.

Komiteen viser til at forslagsstillerne mener at opprettelse av egne overgangsinstitusjoner eller lignende, er noe som bør utredes for bedre å ivareta unge innsatte mellom 18 og 24 år, og at ungdom som har påbegynt en god utvikling i ungdomsenhetene, må få mulighet til å fortsette denne i eventuell videre soning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil understreke at barn som hovedregel ikke skal sone dom i fengsel. Dersom domstolen likevel finner at barn skal sone i fengsel, skal barn alltid gjennomføre soningen i de tilpassede ungdomsenhetene. Det er viktig at vi har reaksjoner som kan bidra til at barn og unge kommer tilbake til kriminalitetsfrie liv og kan bruke sine ressurser til det beste både for seg selv og samfunnet.

Disse medlemmer viser til forslaget om å iverksette tiltak for å sikre at fengsling i ungdomsenhetene bare skjer i ekstraordinære tilfeller og som en siste utvei, og til svarbrev fra statsråden hvor det vises til at nettopp dette i hovedsak er den folkerettslige forpliktelsen Norge har inngått i henhold til FNs barnekonvensjon, hvor det går frem av artikkel 37 at pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skal skje på lovlig måte og bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom.

Disse medlemmer viser til at antallet ungdommer som idømmes ubetinget fengsel har gått ned de siste 20 årene. Videre vil disse medlemmer vise til at de barna som blir idømt ubetinget fengsel, som hovedregel gjennomfører straffen ved en av de to ungdomsenhetene som er etablert under kriminalomsorgen (Ungdomsenhet vest i Bergen og Ungdomsenhet øst på Eidsvoll), med fire plasser hvert sted. Av statsrådets svarbrev går det frem at det per 6. oktober 2022 var totalt seks innsatte under 18 år, hvorav fem i varetekt og én på dom.

Disse medlemmer vil understreke at ungdomsenhetene ble opprettet for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser om å holde barn adskilt fra voksne i fengsel, samt for å sikre en god, helhetlig og rehabiliterende oppfølging av barn som må fengsles. Disse medlemmer viser til at det er slik at flertallet av de innsatte ved ungdomsenhetene er varetektsinnsatte.

Disse medlemmer vil i den forbindelse understreke at personer under 18 år ikke skal varetektsfengsles hvis ikke det er tvingende nødvendig, jf. straffeprosessloven § 184 andre ledd. Disse medlemmer ser at forslagsstillerne reiser problemstillingen knyttet til unge mellom 18 og 24 og behov for gode ordninger i overgangen mellom ungdomsenheter og ordinære fengsel. Disse medlemmer deler bekymringen for unge innsatte som er i en slik overgang. Disse medlemmer vil i den forbindelse vise til statsrådets svarbrev hvor det går frem at regjeringen nettopp ønsker å bedre overgangen til ordinære fengsel etter fylte 18 år, og at det i 2021 ble etablert et tverrfaglig sammensatt ungdomsteam i kriminalomsorgen til å følge opp unge innsatte i aldersgruppen 18 til 24 år. Erfaringene med teamet er, slik disse medlemmer forstår det, gode. Disse medlemmer merker seg at kriminalomsorgen i 2022 fikk en bevilgningsøkning på 50 mill. kroner, med 100 mill. kroner i helårseffekt fra 2023 og at deler av denne bevilgningen skal benyttes til å etablere ytterligere to team i 2022. Dette sammen med opprettelse av nye stillinger som ungdomsansvarlige ved de største friomsorgskontorene. Disse medlemmer vil påpeke at god oppfølging av domfelte og varetektsinnsatte generelt forutsetter at kriminalomsorgen har rammer til en tilstrekkelig grunnbemanning, og blant annet mulighet for aktivitetsteam for å redusere isolasjon. Disse medlemmer er derfor glade for at regjeringen i Prop. 1 S (2022–2023) foreslår en ytterligere styrking av kriminalomsorgen med 45 mill. kroner for 2023 som kommer på toppen av de 100 mill. kroner som ble gitt i forbindelse med nysaldering av budsjettet for 2022.

Disse medlemmer viser til forslaget om å slutte med forvaring av barn, som har sin bakgrunn blant annet i FNs barnekomites anbefaling til Norge. Disse medlemmer vil i den forbindelse understreke at hjemmelen til å idømme forvaring overfor mindreårige lovbrøyttere ble vesentlig innsnevret ved en lovendring som trådte i kraft i 2012, og at gjeldende rett er at forvaring ikke kan idømmes siktede som var under 18 år på handlingstidspunktet, med mindre det foreligger «helt ekstraordinære omstendigheter». Disse medlemmer vil understreke at det hittil er avsagt et fåtall rettskraftige avgjørelser der et barn har blitt idømt forvaring. Videre viser disse medlemmer til at det fremgår av statsrådets svarbrev at det i lys av FNs barnekomites anbefaling og FN barnekomites generelle anbefaling om at statene avstår fra bruk av tidsbestemt straff ved lovovertridelser begått av barn, er grunn til å følge nøye med på utviklingen når det gjelder bruk av forvaring overfor barn. Disse medlemmer er enige i dette og mener det er rett at det kun må være i helt ekstraordinære tilfeller at man tar i bruk forvaring av barn.

Disse medlemmer er enige med forslagsstiller i at barn og unges erfaringer er viktige i arbeidet med straffereaksjoner for denne gruppen.

Disse medlemmer viser imidlertid til statsrådets svarbrev hvor det redegjøres nettopp for hvordan det jobbes i tråd med dette. Her går det frem at evalueringen knyttet til ungdomsoppfølging og ungdomsreaksjoner som ble innført i hhv. NOU 2008:15 Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll, Prop. 135 L (2010–2011) og Prop. 57 L (2013–2014) Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven) ikke er sluttført. Dette innebærer, slik disse medlemmer forstår det, at etterfølgende forslag til lovendringer i den forbindelse som ble sendt på høring høsten 2020 og i oktober i år fortsatt er under behandling. Disse medlemmer merker seg at nettopp ungdom under straffegjennomføring var viktige bidragsyttere i nevnte evaluering, som ble gjennomført av Nordlandsforskning. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det er klokt å slutføre arbeidet som pågår før man setter i gang utredning av hele straffereaksjonsstigen for mindreårige og unge innsatte.

Komiteens medlemmer fra Høyre er enige i at unge innsatte er en sårbar gruppe som må ivaretas bedre i kriminalomsorgen enn i dag. Disse medlemmer viser til at Høyre i regjering var opptatt av å ivareta denne gruppen innsatte. For å gi unge voksne i aldersgruppen 18–24 år en forsterket oppfølging, ble det i revidert nasjonalbudsjett for 2021 bevilget 5 mill. kroner til etablering av ungdomsteam i kriminalomsorgen. Disse midlene ble foreslått videreført i budsjettet for 2022. Disse medlemmer mener slike team gir unge, som ved fylte 18 år blir overført fra ungdomsenhet til ordinært fengsel, en bedre tilrettelagt straffegjennomføring i tråd med den unge innsatte sitt behov.

Disse medlemmer mener unge voksne som skal gjennomføre straff i fengsel kan ha behov for tilpasset straffegjennomføring. Individuelt tilrettelagte skole-, arbeids- og helsetjenester kan bidra til å hindre tilbakefall og gjøre disse personene bedre rustet til et liv uten kriminalitet.

Disse medlemmer viser til forslagene som har blitt sendt på høring om endringer i straffereaksjonene rettet mot barn og unge, og støtter regjeringen i at det er bedre å gjennomføre endringene før det vurderes å utvide målgruppen. Det viktigste tiltaket vi kan gjøre er å satse på kriminalitetsforebygging, slik at så få unge som mulig begår alvorlig kriminalitet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at fengsel som en straffereaksjon for barn i utgangspunktet ikke bør forekomme. FNs barnekonvensjon sier at fengsling av barn bare skal benyttes som en siste utvei og for et kortest

mulig tidsrom. Det er fare for store skadevirkninger når det gjelder isolasjon av barn. Disse medlemmer viser til forskning fra Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS) som peker på at for flere av barna kan soning i et tradisjonelt fengsel etter tida i en ungdomsenhet bli en svært traumatisk opplevelse. FNs barnekomité har anbefalt at Norge slutter med forvaring av barn, og det er behov for å se på dagens praksis.

Disse medlemmer viser til at det er grundig dokumentert at unge ved store langtidsinstitusjoner opplever svakere resultater i skolen, avhengighet av trygdeytelser og høyere risiko for hjemløshet, fengsling, uønsket graviditet, tidlig foreldreskap, stoffmisbruk, selvskading og selvmord (Fransson, Hammerlin og Skotte, KRUS, 2019 s. 38). Disse medlemmer understreker behovet for at kriminalomsorgen må sikres bedre verktøy for å sørge for en bedre og mer gradvis tilbakeføring til samfunnet for de unge dette gjelder. Det finnes i dag ikke et sømløst system som sikrer en overgang mellom ungdomsenheter og voksenfengsel. Utredninger som har sett på samordningen mellom sektorer for unge som er eller står i fare for å komme i konflikt med loven, mener at aldersgrensen ved 18 år i kriminalomsorgen er i utakt med andre sektorer: Barnevernet har ettervern til 23 år, og opplæringsloven gjelder til 25 år. Også internasjonalt lovverk anbefaler at unge innsatte opptil 21 år får spesielt tilrettelagte regler. Dette gjelder ikke bare soningsforholdene, men også hvordan ungdom behandles ellers i systemet (Røde Kors, 2021).

Disse medlemmer viser til FNs barnekomités klare anbefaling i generell kommentar nr. 24 om å la ungdom fullføre påbegynte program ved ungdomsenheter eller andre tilpassede tilbud. Dette innebærer at det er viktig å legge til rette for at skolegang, helsehjelp og annen støtte som ungdommene får av det tverretatlige teamet i ungdomsfengslene bør videreføres i en tilpasset form også etter fylte 18 år. Dette vil være i samsvar med prinsippet i straffegjennomføringsloven § 3 fjerde ledd om gradvis tilbakeføring, samt FNs minstandarder for håndtering av ungdomskriminelle, jf. Beijing-reglene § 3 om at:

«Efforts shall also be made to extend the principles embodied in the Rules to young adult offenders.»

Disse medlemmer mener det derfor bør utredes en opprettelse av egne overgangsinstitusjoner eller lignende, som bedre kan ivareta unge innsatte mellom 18 og 24 år. Unge voksne har stor kapasitet til læring og potensial for positiv utvikling, og disse ressursene må utnyttes best mulig under straffegjennomføringen. Ungdom som har påbegynt en god utvikling i ungdomsenhetene, må få mulighet til å fortsette denne i eventuell videre soning.

Disse medlemmer viser til at Barneombudet i sitt innspill til justiskomiteen oppfordrer justiskomiteen

til å stille seg bak forslaget. Disse medlemmer viser til at Barneombudets undersøkelser viser at det ikke er tilfeldig hvilke barn som begår alvorlig kriminalitet og som havner i fengsel. I 2020 sendte Barneombudet Justis- og beredskapsdepartementet en oppsummering fra sin gjennomgang av de mest alvorlige straffesakene der barn var idømt ubetinget fengsel eller satt i varetekt. Barna har vært kjent for hjelpeapparatet i mange år, de har lav tilknytning til samfunnets institusjoner og utpreget dårlig psykisk helse. Barneombudet understreker at barn og unge som soner i norske fengsler fortsatt er under utvikling, og har i ungdomstiden forutsetninger for å lære og utvikle nye evner og ferdigheter. Det betyr med andre ord at det er et potensial for å påvirke disse barna i positiv retning dersom innholdet i straffen tilpasses deres behov. På den andre siden kan det få store kostnader for barnet selv, og ikke minst samfunnet, dersom unge innsattes rettigheter ikke blir oppfylt - og dermed hindrer rehabilitering og en vellykket tilbakeføring til samfunnet. Analyseselskapet Samfunnsøkonomisk analyse anslo i et oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet at kriminalitet kostet samfunnet 144 mill. kroner i 2019. De siste årene har kutt i kriminalomsorgens budsjett ført til nedbemanning og mindre programvirksomhet i fengslene. Dette har skjedd samtidig som oppdatert kunnskap tegner et bilde av en mer utsatt og sårbar fengselspopulasjon som har behov for mer oppfølging under og etter soning.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at fengsling i ungdomsenhetene bare skjer i ekstraordinære tilfeller og som en siste utvei.»

«Stortinget ber regjeringen utrede etablering av egne overgangsinstusjoner eller -avdelinger mellom ungdomsenheter og voksenfengsler for unge innsatte mellom 18 og 24 år, som sikrer et mer helhetlig og tverrfaglig oppfølgings- og behandlingsspor.»

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å imøtekomme anbefalingen fra FNs barnekomité om å slutte med forvaring av barn.»

«Stortinget ber regjeringen utrede hele straffereaksjonsstigen for mindreårige og unge innsatte opptil 24 år, der særlig barn og unges egne erfaringer med de ulike reaksjonene inngår.»

Disse medlemmer viser til viktigheten av å redusere antallet barn i fengsel. Disse medlemmer viser til at Barneombudet i sitt innspill anbefaler en innhenting av mer kunnskap om effekt og virkninger av alternative straffereaksjoner. En slik informasjonsinnhenting må ha som mål å ta tak i de bakenforliggende årsakene til kriminalitet og finne rom for i enda større

grad å sluse ungdom inn i tiltak som er egnet til å føre dem tilbake til en positiv og inkluderende utvikling, i tråd med prinsippene i Barnekonvensjonen.

Disse medlemmer foreslår på denne bakgrunn at:

«Stortinget ber regjeringen innhente mer kunnskap om effekt og virkninger av alternative straffereaksjoner til fengsel for barn.»

Disse medlemmer viser til at en viktig målsetting med samfunnets reaksjoner overfor lovbrutere er rehabilitering og forebygging av ny kriminalitet. Av straffegjennomføringsloven § 2 første ledd fremgår det at straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Disse medlemmer viser også til barnekonvensjonen artikkel 37 og artikkel 40. Av artikkel 37 fremgår det blant annet at ethvert barn som er berøvet friheten, skal behandles på en måte som tar hensyn til barnets behov i forhold til dets alder. Av artikkel 40 fremgår det blant annet at barn som finnes å ha begått et straffbart forhold har rett til å bli behandlet på en måte som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan rehabiliteringsformålet og unge innsattes rettigheter best kan oppfylles i henhold til FNs barnekonvensjon artikkel 37 og 40, samt straffegjennomføringsloven § 2.»

Disse medlemmer viser til at FNs barnekomité har anbefalt Norge å slutte med bruk av forvaring. I sitt innspill viser Barneombudet til oppsummeringen av deres gjennomgang i 2019 av de mest alvorlige straffesakene der barn er fengslet, hvor de på bakgrunn av sine funn er bekymret for rettssikkerheten til barn som står tiltalt i straffesaker der særreaksjoner kan bli et mulig utfall av straffesaken. På denne bakgrunn anbefalte Barneombudet Justis- og beredskapsdepartementet å innføre tydeligere kompetansekrav til de sakkyndige, at barna observeres over tid og at de sakkyndige bruker de samme metodene/verktøyene ved de rettspsykiatriske vurderingene.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen se nærmere på dagens praksis når det gjelder rettspsykiatriske vurderinger i alvorlige straffesaker som gjelder barn.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet støtter ikke forslaget.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at fengsling i ungdomsenhetene bare skjer i ekstraordinære tilfeller og som en siste utvei.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede etablering av egne overgangsinstitusjoner eller -avdelinger mellom ungdomsenheter og voksenfengsler for unge innsatte mellom 18 og 24 år, som sikrer et mer helhetlig og tverrfaglig oppfølgings- og behandlingsspor.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å imøtekomme anbefalingen fra FN's barnekomité om å slutte med forvaring av barn.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede hele straffereaksjonsstigen for mindreårige og unge innsatte opptil 24 år, der særlig barn og unges egne erfaringer med de ulike reaksjonene inngår.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen innhente mer kunnskap om effekt og virkninger av alternative straffereaksjoner til fengsel for barn.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan rehabiliteringsformålet og unge innsattes rettigheter best kan oppfylles i henhold til FN's barnekonvensjon artikkel 37 og 40, samt straffegjennomføringsloven § 2

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen se nærmere på dagens praksis når det gjelder rettspsykiatriske vurderinger i alvorlige straffesaker som gjelder barn.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:14 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Kathy Lie og Marian Hussein om bedre oppfølging av unge innsatte i fengsel – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 8. desember 2022

Per-Willy Amundsen

leder

Else Rødby

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
22/5367 – MTH/LLE

Dato
19.10.2022

Dokument 8:14 S (2022–2023) – Representantforslag om bedre oppfølging av unge innsatte i fengsel

Terskelen for å fengsle barn er høy. Rehabilitering av straffedømte er en av kriminalomsorgens viktigste oppgaver. God rehabilitering forutsetter et godt tilbud og aktivitet under straffegjennomføringen. Vi skal ha reaksjoner som hjelper barn og unge tilbake til et kriminalitetsfritt liv, og til en situasjon der de kan bruke ressursene sine til beste både for seg selv og samfunnet.

Jeg vil i det følgende kommentere de konkrete forslag.

1. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å sikre at fengsling i ungdomsenhetene bare skjer i ekstraordinære tilfeller og som en siste utvei.

Utviklingen i straffutmålingen for lovbrutere under 18 år har særlig vært preget av en økt bevissthet om de folkerettslige pliktene som følger av FNs barnekonvensjon, samt den senere vedtakelsen av straffeloven § 33 og de hensyn som ble anført i den sammenheng. FNs barnekonvensjon er blant de konvensjonene som ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3, jf. § 2 nr. 4.

I henhold til FNs barnekonvensjon artikkel 37 bokstav b skal pågripelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skje på lovlig måte og bare benyttes som en *siste utvei* og for et *kortest mulig tidsrom*. Artikkel 37 må leses på bakgrunn av artikkel 3 nr. 1, som slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle

handlinger som berører barn. Artikkel 40 fastsetter at et barn som beskyldes for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte «som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet».

Personer under 18 år skal ikke varetektsfengsles hvis ikke det er *tvungende nødvendig*, jf. straffeprosessloven § 184 andre ledd. Tidsfrist for fengslingen skal ikke overstige to uker. Den kan forlenges ved kjennelse med inntil to uker av gangen, jf. § 185 andre ledd. Videre følger det av straffeloven § 33 at den som var under 18 år på handlingstidspunktet, bare kan idømmes ubetinget fengselsstraff når det er *særlig påkrevd*.

Antallet ungdommer som idømmes ubetinget fengsel har gått ned de siste 20 årene. De barna som blir idømt ubetinget fengsel, gjennomfører som hovedregel straffen ved en av de to ungdomsenhetene som er etablert under Kriminalomsorgen (Ungdomsenhet vest i Bergen og Ungdomsenhet øst på Eidsvoll), med fire plasser hvert sted. Per 6. oktober 2022 var det totalt seks innsatte under 18 år, hvorav fem i varetekt og én på dom.

Ungdomsenhetene ble opprettet for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser om å holde barn adskilt fra voksne i fengsel, samt for å sikre en god, helhetlig og rehabiliterende oppfølging av barn som må fengsles, se Prop. 135 L (2010–2011) *Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff)* punkt 11.6. Tidligere var hovedgruppen i ungdomsenhetene barn som hadde begått ran og grov vold. Dette har endret seg noe de senere år med en tendens mot enda mer alvorlig kriminalitet, og det har også vært innsatte med forvaringsdommer. Gjennomgående er flertallet av de innsatte ved ungdomsenhetene varetektsinnsatte.

2. Stortinget ber regjeringen utrede etablering av egne overgangsinstitusjoner eller -avdelinger mellom ungdomsenheter og voksenfengsler for unge innsatte mellom 18 og 24 år, som sikrer et mer helhetlig og tverrfaglig oppfølgings- og behandlingsspor.

Når et barn fyller 18 år underveis i straffegjennomføringen, underlegges vedkommende i all hovedsak de samme juridiske rammene som voksne under straffegjennomføring. Mange av de innsatte som overføres fra ungdomsenhetene til et ordinært fengsel ved fylte 18 år, opplever at dette er en stor overgang. I Prop. 135 L (2010–2011) punkt 11.6.3 er det åpnet for at domfelte innsatt kort tid før fylte 18 år, kan bli værende på ungdomsenheten inntil seks måneder etter nådd myndighetsalder. Også unge voksne som innsettes direkte i ordinære fengsler kan imidlertid ha behov for tilpasset straffegjennomføring.

Regjeringen ønsker å bedre overgangen til ordinære fengsel etter fylte 18 år. I 2021 ble det etablert et tverrfaglig sammensatt ungdomsteam i kriminalomsorgen til å følge opp unge innsatte i aldersgruppen 18 til 24 år. Erfaringene med teamet er gode. I 2022 fikk kriminalomsorgen en bevilgningsøkning på 50 mill. kroner, med 100 mill. kroner i helårseffekt fra 2023. Deler av denne bevilgningen skal benyttes til å etablere ytterligere to team i 2022. Det vil også bli opprettet nye stillinger som ungdomsansvarlige ved de største friomsorgskontorene.

For å sikre god oppfølging av de domfelte og varetektinnsatte, er det avgjørende at kriminalomsorgen har tilstrekkelig bemanning. Regjeringen har i forslag til statsbudsjett for 2023 foreslått en ytterligere økning i bevilgningen til kriminalomsorgen på 45 mill. kroner. Midlene skal gå til økt grunnbemanning i fengslene, herunder aktiviseringsteam, for å redusere isolasjon.

3. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å imøtekomme anbefalingen fra FNs barnekomité om å slutte med forvaring av barn.

Forvaring er en tidsbestemt frihetsstraff som har til formål å verne samfunnet mot lovbrøtere som anses særlig farlige for andres liv, helse eller frihet. Forvaring ble tilføyd i straffeloven 1902 § 15 ved lov 17. januar 1997 nr. 11, som trådte i kraft ved lov 15. juni 2001 nr. 64. Samtidig ble den tidsbestemte reaksjonen sikring opphevet.

Hjemmelen til å idømme forvaring overfor mindreårige lovbrøtere ble vesentlig innsnevret ved en lovendring som trådte i kraft i 2012. Forvaring kan i dag ikke idømmes siktede som var under 18 år på handlingstidspunktet, med mindre det foreligger «helt ekstraordinære omstendigheter». I Prop. 135 L (2010–2011) punkt 9.7.4 presiserte departementet at hjemmelen tilnærmet aldri bør benyttes, men at det ikke var ønskelig helt å stenge adgangen til bruk av forvaring overfor barn, fordi det unntaksvis kan oppstå helt ekstraordinære tilfeller hvor forvaring vil være riktig reaksjon. Departementets forslag og begrunnelse fikk tilslutning i Stortinget, se Innst. 83 L (2011–2012).

Hittil er det avsagt et fåtall rettskraftige avgjørelser der et barn har blitt idømt forvaring. En gjennomgang av disse forvaringsdommene gir i utgangspunktet ikke grunnlag for å si at terskelen for bruk av forvaring legges for lavt.

Barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav a forbyr livsvarig fengsel uten mulighet for prøveløslatelse der lovbrøteren var under 18 år på handlingstidspunktet. I og med at norsk rett både fastsetter en tidsramme for forvaringen, som kun kan forlenges etter domstolsprøving, og åpner for prøveløslatelse, anses forvaring av barn ikke å være i strid med denne bestemmelsen. Som også påpekt i Prop. 135 L (2010–2011) punkt 9.7.4, vil imidlertid en forvaringsdom kunne påføre barnet en stor belastning. I lys av FNs barnekomités anbefaling om at Norge «slutter med forvaring av barn» og FN barnekomités generelle anbefaling om at statene avstår fra bruk av tidsbestemt straff

ved lovovertrædelser begått av barn, mener jeg det er grunn til å følge med på utviklingen når det gjelder bruk av forvaring overfor barn.

4. Stortinget ber regjeringen utrede hele straffereaksjonsstigen for mindreårige og unge innsatte opptil 24 år, der særlig barn og unges egne erfaringer med de ulike reaksjonene inngår.

Justis- og beredskapsdepartementet jobber kontinuerlig med å fremskaffe kunnskap om hvordan straffereaksjoner og iverksatte tiltak virker, og å forbedre de ordningene vi har.

Ifølge en ny studie har ungdom som begår kriminalitet i alderen 15 til 24 år, klart dårligere oppvekstvilkår enn andre. Særlig henger svake skoleprestasjoner, å ha foreldre med kriminell bakgrunn og ha vært i kontakt med barnevernet, nært sammen med sannsynligheten for å bli siktet for kriminalitet.

I NOU 2008:15 *Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll* ble alternative straffereaksjoner overfor unge lovbrøtere utredet. Ved Prop. 135 L (2010–2011) ble forslaget om å innføre ungdomsstraff, i tillegg til en rekke andre lovforslag som skulle bidra til en mer helhetlig oppfølging av barn mellom 15 og 18 år, herunder barn i fengsel, fremmet. Ungdomsoppfølging ble foreslått innført i Prop. 57 L (2013–2014) *Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)*. Ungdomsreaksjonene trådte i kraft 1. juli 2014, etter enstemmig vedtak i Stortinget.

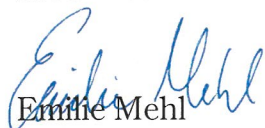
Ved innføringen av reaksjonene, initierte Justis- og beredskapsdepartementet en følgeevaluering. Evalueringen ble gjennomført av Nordlandsforskning. Evalueringen viser at mange unge får hjelp til et liv uten kriminalitet, men at det også er utfordringer i gjennomføringen, og at reaksjonene har et forbedringspotensial. Basert på innspill fra Nordlandsforskning og andre aktører, herunder blant annet Barneombudet, sendte Justis- og beredskapsdepartementet forslag til lovendringer på høring høsten 2020. Høringen er fortsatt under behandling, og tidligere denne måneden sendte departementet ytterligere forslag til lovendringer på høring.

Det er foreløpig ikke foreslått å utvide målgruppen for reaksjonene. I Prop. 135 L (2010–2011) punkt 10.5.3.1 side 114 uttalte departementet at det kunne vurderes å utvide ungdomsstraff med noen årsklasser, dersom reaksjonen etter å ha virket noen år, viser seg å være et godt egnet virkemiddel for å forebygge kriminalitet. Det anbefales å gjennomføre de foreslåtte endringene før det vurderes å utvide målgruppen.

I arbeidet med å få bedre kunnskapsgrunnlag om hvordan tiltak og straffereaksjoner virker, er barn og unges erfaringer viktig. I evalueringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, fulgte Nordlandsforskning en gruppe ungdommer gjennom straffegjennomføringen og fikk deres synspunkter på hva som fungerer og hva som

ikke fungerer. Ungdoms erfaringer vil være viktig også i senere studier, og ved videre utvikling av straffereaksjonene.

Med hilsen

Emme Mehl

